

Пропозиції
до проекту Закону України
«Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального
процесуального кодексу України щодо забезпечення ефективності
здійснення кримінального провадження та притягнення до
відповідальності за корупційні злочини»
(реєстр. № 10100 від 29.09.2023 р.)*

Законопроект розроблено з метою «скасування строків давності за тяжкі та особливо тяжкі корупційні злочини вчинені в період воєнного стану та призупинення перебігу строків давності для тяжких та особливо тяжких злочинів на період воєнного стану; скасування строків досудового розслідування до повідомлення особі про підозру».

Визнаючи необхідність удосконалення підстав кримінальної відповідальності за вчинення правопорушень в умовах воєнного стану, вважаємо за доцільне зазначити таке.

1. Пропозиція щодо незастосування строків давності за тяжкі та особливо тяжкі корупційні злочини, вчинені під час дії воєнного стану, заслуговує на підтримку з огляду на необхідність удосконалення механізму забезпечення реалізації принципу невідворотності кримінальної відповідальності та покарання, а також дотримання міжнародних стандартів і вимог.

Із погляду загальної і спеціальної превенцій, кримінальна відповідальність є доцільною та ефективною лише в тому разі, коли притягнення до неї відбувається протягом певного, відносно нетривалого строку після вчинення злочину. Покарання, призначене після того, як сплив тривалий строк, протягом якого винний не вчиняв нових злочинів, є актом, несумісним із принципом гуманізму, і набуває рис необґрунтованої помсти з боку держави.

Приписи щодо непоширення строків давності на певні види злочинів у кримінальному законі мають характер винятків і стосуються воєнних злочинів та злочинів проти людяності. В українському законодавстві ці приписи зумовлені нормами міжнародно-правових актів і стосуються злочинів, які характеризуються підвищеним ступенем суспільної небезпеки, та повинні поширюватися на тяжкі й особливо тяжкі злочини, вчинені в умовах воєнного стану.

2. Назва проекту потребує приведення у відповідність до його мети та змісту, оскільки пропонується зупинити перебіг строків давності та змінити строки досудового розслідування за усіма видами тяжких та особливо тяжких злочинів на період воєнного стану (частина шоста статті 49 Кримінального кодексу України (далі – КК України), стаття 219 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) проекту), а не лише корупційних злочинів.

3. Термінологічного узгодження із приписами чинного КК України потребує пропонована проектом ознака корупційних злочинів, «вчинених у період дії воєнного стану» (частина п'ята статті 49 КК України проекту). Так,

чинний Кримінальний кодекс України для опису об'єктивних ознак злочину (часу, обстановки вчинення) здебільшого оперує поняттям «вчиненні в умовах воєнного стану» (частина друга статті 111; частина друга статті 113; частини перша, друга статті 114-2; частина четверта статті 185; частина четверта статті 186; частина четверта статті 187; частина третя статті 190; частина четверта статті 191 тощо), а в окремих випадках – «вчиненні під час дії воєнного стану» (частина третя статті 258-6, частина п'ята статті 361).

4. Підтримуючи взаємозв'язок строків досудового розслідування і строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, а також практичну недоцільність обмеження строків досудового розслідування до повідомлення особі про підозру, стосовно змін до КПК України необхідно зазначити таке.

При уточненні положень статті 46 КПК України потрібно враховувати визначення поняття «захисник» і «кримінальне провадження». Так, захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, особи, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію) (частина перша статті 45 КПК України). Окрім досудового розслідування і судового розгляду, кримінальне провадження включає і процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність (пункт 10 частини першої статті 3 КПК України), що узгоджується із діяльністю захисника у кримінальному провадженні.

Тож частину третю статті 46 КПК України вбачається доцільним викласти у такій редакції: «Одночасно брати участь у кримінальному провадженні можуть не більше п'яти захисників однієї особи» (особою в цьому випадку є особи, наведені у визначенні поняття «захисник»).

5. Підтримуючи необхідність перегляду приписів частин першої, другої статті 219 КПК України, слід звернути увагу, що із виключенням загального правила щодо перебігу строків досудового розслідування (частини першої статті 219 КПК України) втрачається зв'язок із початком досудового розслідування (стаття 214 КПК України), тобто виникає питання стосовно строку між внесенням відомостей до ЄРДР (початком досудового розслідування) і повідомленням особі про підозру. Також будь-яка процесуальна діяльність до повідомлення особі про підозру ніби перебуває за межами процесуальних строків, що дисонує з положеннями статті 113 КПК України.

Досудове розслідування – стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, клопотання про закриття кримінального провадження.

Задля забезпечення правової визначеності та «юридичної чистоти» понятійно-термінологічного апарату кримінального процесуального права вважаємо, що в частині першій статті 219 КПК України доцільно закріпити загальне правило: «Досудове розслідування здійснюється в розумні строки з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань або винесення постанови про початок досудового розслідування в порядку, встановленому статтею 615 цього Кодексу, до дня звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності або до дня ухвалення рішення про закриття кримінального провадження».

6. Досудове розслідування завершується: зверненням до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності, клопотанням про закриття кримінального провадження або ухваленням рішення прокурором про закриття кримінального провадження.

У пропонованому новому абзаці частини третьої статті 219 КПК України двічі йдеться про закриття кримінального провадження в однаковому контексті – за рішенням прокурора, без урахування звернення до суду з клопотанням про закриття кримінального провадження: «Встановлені цією частиною строки обчислюються з дня (години) повідомлення про підозру до дня (години) *закриття кримінального провадження*, звернення до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності, звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, або до дня (години) *ухвалення рішення про закриття кримінального провадження*» (якщо мається на увазі рішення суду про закриття провадження, то це не відповідає положенням КПК України).

7. Оскільки скасування слідчим суддею постанови про зупинення кримінального провадження свідчить про її незаконність, неврахування строку досудового розслідування з дня зупинення до дня скасування такого зупинення порушує права підозрюваного. Факт скасування постанови про зупинення кримінального провадження і відновлення кримінального провадження, яке було зупинено на законних підставах, у зв'язку з тим, що відповідні підстави відпали, не можуть прирівнюватися за наслідками.

Позбавлення слідчого судді функції продовження строку досудового розслідування потребує додаткової аргументації.

8. Уточнення в частині третій статті 294 КПК України щодо заступника Генерального прокурора – керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури потребує корегування. Генеральний прокурор має першого заступника та не більше п'яти заступників, у *тому числі* заступника Генерального прокурора – керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (частина друга статті 8 Закону України «Про прокуратуру»). Тобто, до терміносистеми «заступники Генерального прокурора» включається і керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

Отже, коли в термінологічному ряду йдеться про заступника Генерального прокурора, мається на увазі і перший заступник, і заступник – керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Натомість у пунктах 2, 3 частини третьої статті 294 КПК України (де пропонується додати заступника Генерального прокурора – керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури) *вже* вжито терміносистему «заступники Генерального прокурора».

Якщо ж метою є виокремлення (підкреслення) діяльності заступника Генерального прокурора – керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, то термінологічному уточненню підлягають інші норми по тексту КПК України.

9. Абзацу 2 частини сьомої статті 295 КПК України притаманна правова невизначеність: по-перше, незрозуміло, який прокурор і до кого може повторно звернутися з клопотанням про продовження строку досудового розслідування і, по-друге, чому лише прокурор, адже із відповідним клопотанням вправі звертатися і слідчий. Окрім того, доцільно встановити строк, за скільки днів до спливу продовженого терміну слідчий, прокурор вправі звернутися до прокурора, уповноваженого розглядати питання продовження строку досудового розслідування.

У цілому, зміна підходів до обчислення строків досудового розслідування узгоджуватиметься з рядом статей КПК України, зокрема з тими, що передбачають правила, згідно з якими до встановлення особи, яку підозрюють у вчиненні кримінального правопорушення та повідомлення їй про підозру досудове розслідування *закінчене бути не може* (наприклад, частина друга статті 283 КПК України).

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

* Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.